

Julia Gorzelany-Plesińska

**ANALIZA I OCENA PRZEMIAN SPOŁECZNO-
-DEMOGRAFICZNYCH I GOSPODARCZYCH
NA PRZYKŁADZIE PODKRAKOWSKIEJ GMINY
MICHAŁOWICE**

**ANALYSIS AND EVALUATION OF THE SOCIAL,
DEMOGRAPHIC AND ECONOMIC TRANSFORMATION
(BASED ON THE MICHAŁOWICE COMMUNE
EMPHASIS)**

Streszczenie

Artykuł zawiera analizę i ocenę przemian społeczno-demograficznych oraz gospodarczych w gminie Michałowice. W pierwszej części artykułu na podstawie literatury przedmiotu wyjaśniono termin suburbanizacji (urban-sprawł). Następnie dokonana została charakterystyka gminy Michałowice jako gminy położonej w bezpośrednim sąsiedztwie Krakowa oraz przedstawione zostały obowiązujące w niej akty miejscowego planowania przestrzennego. W związku z tym, że sytuacja demograficzna stanowi podstawowy aspekt rozwoju społeczno gospodarczego, w dalszej części pracy przedstawiono dynamikę zmian demograficznych, a także zmian strukturalnych związanych z przyrostem nowej substancji budowlanej. Co więcej, przeprowadzono badania ankietowe wśród losowo wybranych mieszkańców, dotyczące sytuacji społeczno – demograficznej w gminie Michałowice. Tempo wzrostu/spadku liczby podmiotów gospodarczych w gminie wpływa na jej rozwój bądź go hamuje. Tym samym, ostatnia część badań dotyczyła stanu i dynamiki przyrostu liczby podmiotów gospodarczych w badanej gminie.

Słowa kluczowe: Suburbanizacja, zmiany społeczno – ekonomiczne, zmiany demograficzne, zmiany strukturalne, akty miejscowego planowania przestrzennego

Summary

The article analyses and evaluates social, demographic and economic changes in the community of Michałowice. In the first part of the work, the author defines the term urban-sprawl, based on specialist literature. Next, the article focuses on characteristic features of the Michałowice community, which is located in the vicinity of Krakow. That is a cause of strong social and economic links with the city. Moreover, the articles presents current local acts of spatial planning. Since, demographic situation plays an important role in the social and economic development of the area, the next part of the article sheds some light on demographic dynamics, including structural changes related to the expansion of building developments. In addition, the study also included surveys among randomly selected inhabitants concerning the social and economic situation in the community. The development of the area is influenced by the rate of increase/decrease of business undertakings. That is why the last part of the article presents the current state and growth dynamics of business undertakings in Michałowice.

Key words: *Suburbanization, social and economical changes, demographic dynamics, structural changes, local acts of spatial planning*

WSTĘP

Proces transformacji ustrojowej uruchomiony w Polsce w 1989 r. wywołał nie tylko zasadnicze zmiany w gospodarce całego kraju, ale wpłynął także na rozwój urbanizacji oraz wykształcenie nowej jakościowo przestrzeni polskich miast i obszarów podmiejskich. Wprowadzenie gospodarki wolnorynkowej zapoczątkowało uruchomienie dynamicznych procesów inwestowania na skutek pojawienia się nowych podmiotów gospodarczych, wzrostu dochodów ludności oraz rozwoju rynku nieruchomości. Odzwierciedleniem tych procesów jest szereg przekształceń przestrzenno – strukturalnych, dokonujących się współcześnie w wielu ośrodkach miejskich. Zmiany te najbardziej zauważalne są na obszarze dużych aglomeracji, gdzie obserwuje się intensywny rozwój suburbiów. W strefie podmiejskiej wielu miast pojawiły się nowe obszary mieszkaniowe. Zainteresowanie społeczeństwa możliwością przeniesienia się do takiego typu zabudowy jest znaczne i tylko bariery finansowe powodują, że rozwój terenów zabudowy jednorodzinnej nie jest szybszy [Słodczyk 2003].

Celem pracy jest analiza i ocena przemian społeczno-demograficznych oraz gospodarczych w gminie Michałowice. W szczególności badania dotyczyć będą dynamiki zmian demograficznych, a także zmian strukturalnych związanych z przyrostem nowej substancji budowlanej. Ponadto przedstawiony zostanie stan i dynamika przyrostu podmiotów gospodarczych. Badania będą miały charakter dynamiczny.

SUBURBANIZACJA (URBAN – SPRAWL), W ŚWIETLE LITERATURY PRZEDMIOTU

Jedną z cech współczesnej urbanizacji, charakterystyczną dla wielkich i dużych miast jest proces suburbanizacji, czyli rozwoju rozległych przedmieść oraz ekspansja zabudowy mieszkaniowej i usługowej na tereny wiejskie, często daleko poza kraniec zwartej strefy zabudowy miejskiej. Ten proces w języku angielskim nosi nazwę *urban - sprawl*. Jest on charakterystyczny zarówno dla miast krajów rozwiniętych, jak i dla wielkich ośrodków miejskich krajów rozwijających się, chociaż w każdym z nich może przybierać inne formy i dotyczyć różnych warstw społecznych [Czerny 2005].

W języku polskim nie ma odpowiednika angielskiego terminu *urban sprawl*.

W literaturze przedmiotu określenie „rozlewania się” zabudowy miejskiej jest najbliższe angielskiemu, jednak bez wskazania, czym kosztem ono się odbywa. Istnieje jednak wiele różnorodnych określeń odnoszących się do ekspansji zabudowy miejskiej. Wspólne jest w nich podkreślanie „rozciągania się” lub „rozlewania” miasta i jego przedmieść coraz dalej na obszary wiejskie [NumberUSA Action 2011].

Suburbanizację, ujmując rzecz najogólniej, pojmuje się jako fazę procesu urbanizacji, charakteryzującą się spadkiem zaludnienia w centralnych obszarach miasta (z równoczesnym jego przyrostem w strefach zewnętrznych, spowodowanym odpływem z centrum), a także rozwojem obszarów zabudowy jednorodzinnej. Ścisłe, a przede wszystkim jednoznaczne określenie tego terminu zależy wciąż od dziedziny nauki, gdyż urbanizacją jako procesem społeczno – ekonomicznym zajmują się nie tylko geografowie, lecz także przedstawiciele innych nauk, m.in. ekonomiści, urbaniści i socjologowie, odwołując się do różnych aspektów tego złożonego procesu (np. demograficznego, ekologicznego, przestrzennego). Stwierdzenie, że: „Miasta powstają i zmieniają się w pewnym stopniu pod wpływem ogólnych procesów ekonomicznych” można rozszerzyć na całość sieci osadniczej [Słodczyk 2002].

Rozlewanie się miast uważane jest za zjawisko naturalne, odnoszące się do zmniejszającej się podaży terenów inwestycyjnych oraz koniecznością znalezienia alternatywnej drogi rozwoju przez aktorów lokalnych. Wynika to z faktu, że podmioty gospodarcze w celu obniżania kosztów działalności przenoszą się do miejscowości znajdujących się w bliskim otoczeniu miast, podobnie postępuje społeczność lokalna, która poszukuje spokojnego miejsca zamieszkania. Mimo oczywistych przesłanek takiego postępowania rozlewanie się miast, które jest jego wynikiem, często uznawane jest za proces negatywny i może prowadzić do:

- nieracjonalnego wykorzystania terenów,
- zmniejszenia zasobów terenów rolniczych i służących obsłudze rolnictwa w najbliższym otoczeniu miast,

- zwiększenia kosztów budowy sieci infrastrukturalnych związanych z nieprzemysłowym wykorzystywaniem przestrzeni,
- zwiększenia ruchu drogowego na drogach dojazdowych do miast, a co za tym idzie, wydłużaniem się czasu dojazdu, zagrożeniami dla środowiska oraz konieczności budowy w miastach nowych miejsc parkingowych,
- niedorozwoju usług lokalnych oraz dewastacji krajobrazu [Nowak , Skotarczak 2010].

Dyskusja na temat *urban sprawl* przyjmuje dwa przeciwstawne punkty widzenia. Jedni twierdzą, że inwestycje (głównie funkcja biznesowa) w strefie brzegowej miasta mogą się rozwijać niezależnie od centrum miasta, inni natomiast uważają, że centrum miasta i jego przedmieścia oraz obrzeża są ze sobą nierozłącznie związane i jest to proces naturalny rozwoju dużego miasta. Według tego drugiego poglądu *suburban sprawl* jest związany ze spadkiem jakości życia w mieście centralnym i w starych suburbiach, co negatywnie wpływa na przyszłość metropolii. Poza Stanami Zjednoczonymi panuje zgodność co do konieczności ograniczenia niekontrolowanego *urban sprawl* i do wspierania zwartych form rozwoju miasta, co przyczynia się do zrównoważonego rozwoju miasta (*urban sustainability*) oraz do zmniejszenia różnic społecznych. Chociaż potężne siły decentralizacji usług i dekoncentracji zabudowy miejskiej sprawiają, że trudno lub wręcz niemożliwe będzie odwrócenie obecnej tendencji [Czer-ny 2005].

GMINA MICHAŁOWICE I JEJ CHARAKTERYSTYKA ORAZ SPECYFIKA JAKO GMINY POŁOŻONEJ W BEZPOŚREDNIM SĄSIĘDZTWIE KRAKOWA

Gmina Michałowice położona jest w województwie małopolskim, w powiecie krakowskim. Od strony zachodniej sąsiaduje z gminą Zielonki, od północy z gminą Iwanowice, natomiast od wschodu z gminą Kocmyrzów – Luborzycza. Na krótkim odcinku od strony północnej Krakowa gmina przylega również do granic miasta. Zajmuje powierzchnię 51,3 km², średnia gęstość zaludnienia to 137 osób na km². Gmina składa się z 19 sołectw i jest gminą wiejską. Teren gminy Michałowice to w 95% grunty prywatne. Własność Skarbu Państwa tworzą lasy państwowe, zajmujące łącznie 128 ha. Agencja Nieruchomości Rolnych posiada ok. 40 ha, z tego większość w Raciborowicach. Własność komunalna to 32,6 ha (Gmina i Powiat Krakowski) [Rada Gminy Michałowice 2004].

Położenie gminy Michałowice – posiadającej charakter podmiejski - rolniczy, w bezpośrednim sąsiedztwie miasta Krakowa, wpływa na występowanie silnych powiązań społeczno – gospodarczych między gminą a miastem. Potwierdzeniem tego jest fakt znalezienia się gminy w granicach tzw. Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego. Obszar ten wyróżnia się m.in. znaczącym poziomem dynamiki urbanizacji, wysokim stopniem powiązania z krakowskim

rynkiem pracy oraz niektórymi wspólnymi rozwiązaniami sieciowymi elementów infrastruktury technicznej. Gmina Michałowice wymieniana jest w strefie podmiejskiej, przylegającej bezpośrednio do Krakowa. Jest to związane ze zjawiskiem (obserwowanym od dłuższego czasu na terenie gminy Michałowice) przenoszenia się mieszkańców Krakowa do strefy podmiejskiej a jednocześnie z korzystaniem przez ludność gminy z szerokich usług i infrastruktury społecznej Krakowa jako metropolii [Rada Gminy Michałowice 2004].

Obowiązujący do 2003 r. plan zagospodarowania przestrzennego gminy przeznaczał na zabudowę mieszkaniową i zagrodową łącznie 607,1 ha co stanowiło 11,87% ogólnej powierzchni gminy. Tereny zabezpieczone dla innych funkcji stanowiły odpowiednio dla usług publicznych – 0,48%, dla terenów wytwórczości i magazynowania – 0,44%, dla usług komercyjnych – 0,05% [Rada Gminy Michałowice 2004].

Wielkość ruchu budowlanego na terenie gminy Michałowice jest znacząca. Popyt na tereny pod budownictwo mieszkaniowe i pod działalność gospodarczą będzie w gminie wzrastać. Gmina Michałowice, posiada ogromny potencjał dla rozwoju mieszkalnictwa. Od 2000 r. liczba mieszkańców wzrosła o 2023 osoby z 6832 mieszkańców w 2000 r. do 8856 w 2011 r.. Po uchwaleniu Studium powierzchni do zabudowy ma zwiększyć się o ok. 358,09 ha w stosunku do powierzchni wyznaczonych w dotychczasowych aktach planistycznych. Łączna powierzchnia terenów przeznaczonych pod zabudowę w planach miejscowych oraz terenów wskazanych do zainwestowania w Studium to 2072, 18 ha.

AKTY MIEJSCOWEGO PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO W BADANEJ GMINIE

Planowanie przestrzenne jako instrument polityki przestrzennej miast i gmin doprowadzić ma do utrzymania ładu w przestrzeni miejskiej, jak i wiejskiej. Oddziaływanie między miastem, a obszarami przyległymi widoczne jest w postaci procesu rozlewania się miast - *urban sprawl*. Proces ten w Polsce widoczny jest szczególnie w okresie transformacji i związany jest z osiedlaniem się ludności miejskiej na obszarach około miejskich. Tego rodzaju zachowania społeczności wymuszają odpowiednie zarządzanie jednostką terytorialną, w tym w zakresie planowania przestrzennego. Zagospodarowanie przestrzeni i kreowanie wizji władz lokalnych w tej dziedzinie możliwe jest jedynie dzięki wdrażaniu planów zagospodarowania przestrzennego, które stanowią prawo lokalne [Nowak , Skotarczak 2010].

Podstawowym instrumentem gospodarowania terenami na obszarach gmin są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Planowanie przestrzenne na poziomie gminy pełni w Polsce dwojaką funkcję. Z jednej strony polega ono

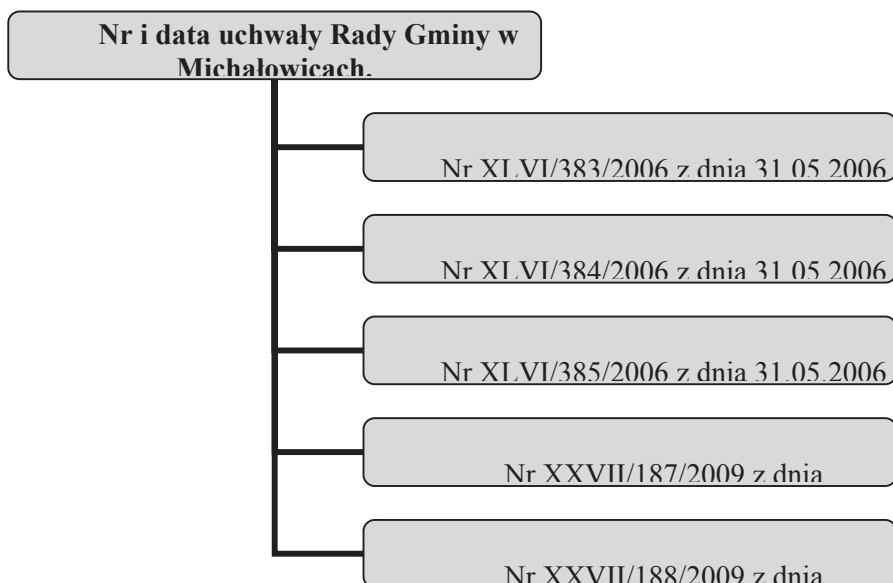
na formułowaniu polityki przestrzennej gminy, to jest celów i kierunków działania w zakresie zagospodarowania przestrzennego, z drugiej zaś zadaniem miejscowego planowania przestrzennego jest ustalenie przeznaczenia oraz zasad zagospodarowania i zabudowy terenów. Tym samym dla terenów gmin sporządza się dwa podstawowe rodzaje aktów planowania przestrzennego: plany zagospodarowania przestrzennego, mające charakter aktów prawnych powszechnie obowiązujących oraz akty planistyczne określające politykę przestrzenną gminy o nazwie „studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego” [Gawroński, Hernik 2010].

Na terenie gminy Michałowice obowiązuje Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego zatwierdzone Uchwałą Nr XXIV/200/2004 Rady Gminy Michałowice z dnia 30.09.2004r. Studium jest dokumentem określającym uwarunkowania rozwoju oraz kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy i jest aktualizacją Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Michałowice z czerwca 1999 r. ,wykonanego przez Instytut Gospodarki Przestrzennej i Komunalnej w Krakowie. Potrzeba uaktualnienia studium była wynikiem braku zgodności opracowywanego planu miejscowego z dokumentem „Studium” w rozumieniu nowej ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r. [Rada Gminy Michałowice 2004].

W marcu 2011r. wyłożono do publicznego wglądu projekt zmiany Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Michałowice wraz z Prognozą Oddziaływania na Środowisko. Do maja 2011r. można było składać uwagi do upublicznionego projektu Studium. W lipcu 2011 r. Wójt wydał Zarządzenie nr 59/2011 w sprawie rozpatrzenia uwag złożonych do projektu Studium. Następnie projekt studium będzie podlegał ponownym uzgodnieniom i opiniowaniu. javascript:history.back(1)

30 maja 2006 r. Rada Gminy Michałowice uchwaliła Miejskowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego Gminy, obejmujące teren całej gminy. Prace nad dokumentami planistycznymi trwały od roku 2003. W pierwszej kolejności opracowane było studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, a następnie plan zagospodarowania przestrzennego.

Do 2009 r. teren gminy objęty był trzema miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego dla obszarów: I, II, III. Obecnie dla Gminy Michałowice sporządzonych jest 5 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, których wykaz został przedstawiony na rysunku 1.

Źródło: opracowanie własne.

Rys. 1. Wykaz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w Gminie Michałowice

Fig. 1. The binding acts of local development planning in the Michałowice commune

Powierzchnia terenu objętego planem w sumie wynosi ok. 51 km². Teren ten obejmuje niemal cały obszar Gminy Michałowice za wyjątkiem obszaru zamkniętego tj. terenu kolejowego w miejscowości Raciborowice.

ANALIZA I OCENA DYNAMIKI PRZEMIAN SPOŁECZNO-DEMOGRAFICZNYCH W BADANEJ GMINIE

Sytuacja demograficzna stanowi podstawowy aspekt rozwoju społeczno – gospodarczego. Na rozwój demograficzny Gminy składa się głównie przyrost naturalny i saldo migracji. Od 2000 roku obserwuje się stały dynamiczny wzrost liczby mieszkańców gminy Michałowice, wynikający przede wszystkim z osiedlania się mieszkańców spoza gminy, szczególnie z Krakowa. Dynamika wzrostu wyraźnie potęguje się od 2000 r. Ten wzrost posiada dwie przyczyny. Pierwsza i podstawowa przyczyna to dodatnie saldo migracyjne, które świadczy o tym, że gmina postrzegana jest jako atrakcyjne miejsce do osiedlenia się, oraz druga, którą stanowi utrzymujący się, z wyjątkiem 2001 roku, dodatni przyrost naturalny. Na uwagę zasługuje fakt, że od 2006 r. obserwuje się dynamiczny

wzrost współczynnika przyrostu naturalnego. Najwyższy przyrost naturalny miał miejsce w 2000 r. i wyniósł 4,53%, natomiast najniższy zaledwie rok później, czyli w 2001 r. i wyniósł -0,7% [Rada Gminy Michałowice 2011].

Gminę Michałowice na koniec 2009 r. zamieszkiwało 8442 osób, w tym 4255 kobiet i 4187 mężczyzn. Gęstość zaludnienia wyniosła 165 osób/km², a przyrost naturalny na w 2009 r. 3,9 ‰, i plasowała się pod tym względem w czołówce powiatu krakowskiego.

Dane statystyczne informują także o ruchach demograficznych w gminie. Od roku 2001 do roku 2007 obserwowany był dynamiczny wzrost liczby osób, które meldowały się na pobyt stały w Gminie Michałowice (w 2001 r. zameldowały się 123 osoby, natomiast w 2007 r. 302 osoby). W analizowanym okresie gmina posiadała dodatnie saldo migracji wewnętrznych, które systematycznie rosło. Rok 2008 przyniósł nadal dodatnie saldo migracji wewnętrznej, ale mniejsze niż w pięciu poprzednich latach. Oznacza to, że w roku 2008 znacznie mniejsza liczba ludności zdecydowała się na osiedlenie na terenie gminy [Rada Gminy Michałowice 2004].

Z punktu widzenia rozwoju gminy istotne znaczenie ma struktura wieku mieszkańców i związana z nią wartość wskaźnika obciążenia ekonomicznego, która decyduje o aktywności zawodowej ludności. Niższa wartość wskaźnika tzn. mniejsza liczba mieszkańców w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym, świadczy o wyższej aktywności zawodowej mieszkańców gminy [Słodczyk, Klimek 2006].

Analizując strukturę wiekową w 2009 r., można stwierdzić, że udział grupy przedprodukcyjnej jest wyższy w gminie niż przeciętnie w powiecie krakowskim (dla gminy wyniósł 22,5% natomiast dla powiatu 20,2%). Odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym był o 1,7% niższy w gminie niż w powiecie i wyniósł odpowiednio 14,0 % i 15,7%. Wskaźnik obciążenia ekonomicznego w badanej gminie w 2009 r. wyniósł 58 (co oznacza, iż na 100 osób w wieku produkcyjnym przypada 58 w wieku nieprodukcyjnym) i jest wyższy niż w powiecie krakowskim o 2 osoby. Według danych Urzędu Statystycznego w Krakowie bezrobocie w gminie od 2006 r. do 2009 r. wzrosło o 39 osób.

Należy równocześnie zaznaczyć, że statystyki dotyczące stanu bezrobocia opracowane są na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy i przygotowywane są w oparciu o liczbę osób zarejestrowanych w Biurze Pracy. W związku z tym statystyki te nie oddają faktycznego poziomu bezrobocia. W grupie zarejestrowanych nie ma właścicieli gospodarstw rolnych o powierzchni większej niż 2 ha, dotyczy to również członków ich rodzin, którzy stanowią bezrobocie ukryte w rolnictwie.

BADANIA ANKIETOWE DOTYCZĄCE SYTUACJI SPOŁECZNO-DEMOGRAFICZNEJ

Ankieta była przeprowadzona wśród 100 losowo wybranych mieszkańców gminy Michałowice - 54% respondentów odpowiedziało na skierowany do nich kwestionariusz.

Wśród 54 respondentów najczęściej, bo 37% stanowiły osoby do 30 lat, następnie od 31 do 40 lat (30%) oraz od 41 do 50 lat (20%). Najmniej liczną grupę stanowili respondenci 51-letni i starsi (13%).

Badaniem objęto osoby o różnym poziomie wykształcenia. 39% badanych miało wykształcenie średnie oraz 35% wykształcenie wyższe. 24% respondentów wskazało na posiadanie wykształcenia zawodowego. Najmniej liczną grupę stanowiły osoby z wykształceniem podstawowym (2%).

Kolejną badaną cechą różnicującą respondentów było posiadanie dzieci. Z dokonanych analiz wynika, że 35% respondentów nie posiadało dzieci, 26% badanych posiadało dwoje dzieci, a 24% jedno dziecko. 15% ogółu posiadało troje dzieci i więcej.

Biorąc pod uwagę samoocenę sytuacji materialnej badanych, najczęściej z nich (48%) określiło ją jako dobrą a 31% jako przeciętną. W sumie 13% respondentów uważało, że ich sytuacja materialna jest zła i bardzo zła. Tylko 4 osoby określiły, iż są w bardzo dobrej sytuacji materialnej, co stanowiło 8% ogółu.

Z przeprowadzonych analiz wynika, że 48% respondentów mieszka w odległości powyżej 3 km od centrum gminy Michałowice. 40% w odległości od 1 do 3 km, a 12% do 1 km od centrum gminy.

Kolejną cechą charakteryzującą respondentów był okres zamieszkania w badanej gminie. Najwięcej z badanych, bo aż 43% mieszka w gminie poniżej 5 lat, natomiast 35% powyżej 20 lat, a 22% respondentów mieszka od 5 do 20 lat.

Jedną z rozpatrywanych charakterystyk było miejsce wcześniejszego zamieszkiwania respondentów. 43% badanych wskazało, iż był to Kraków, natomiast 33% od zawsze mieszkało w gminie Michałowice, 19% w innym mieście niż Kraków, a 5% uważało, iż pytanie ich nie dotyczy.

Na pytanie o powody dla których respondenci zamieszkali w gminie Michałowice, 31% z nich wskazało na dobrą lokalizację i opinię gminy. Niewiele mniej, bo 30% z badanych chciało uciec od miejskiego zgiełku. 8% wybrało inne powody, a 31% respondentów uznało, że pytanie ich nie dotyczyło.

Kolejne zagadnienie dotyczyło najważniejszych walorów gminy w punktu widzenia jej przyszłego rozwoju.

Tak też wśród respondentów:

- 31% uważało, że jest to środowisko przyrodnicze,
- 30% wskazało na spokój i bezpieczeństwo mieszkańców,
- 24% deklarowało, iż głównym walorem jest dobre zarządzanie gminą,

- 9 % podtrzymało, że są to wolne tereny pod inwestycje,
- 6% wskazało na inne walory.

Najwięcej z przebadanych, bo aż 45% wcześniej mieszkało w kamienicy, 20% w domu jednorodzinnym i 11% w domu wielorodzinnym. 24% badanych pytanie nie dotyczyło. Ponadto 72% osób do których kierowana była ankieta, w tym czasie mieszkało w domu jednorodzinnym, 24% w domu wielorodzinnym i 4% w innej formie zabudowy.

Na pytanie „Czy czuję się Pan/i bezpiecznie na terenie gminy Michałowice?”, aż 70% respondentów odpowiedziało, że „Tak”. Kolejnym, analizowanym zagadnieniem było zadowolenie z opieki medycznej na terenie badanej gminy. 35% ankietowanych było zadowolonych z opieki, a 32% niezadowolonych. Aż 33% nie miało zdania na ten temat. Respondentom zadano również pytanie dotyczące zadowolenia z połączenia komunikacyjnego pomiędzy gminą Michałowice a innymi gminami/miastami. Spora większość tj. 52% źle ocenia powyższy problem. Ponadto 63% badanych jest zdania, iż na terenie badanej Gminy jest wystarczająca ilość zieleni, która jest dobrze utrzymywana. 43% ankietowanych chwaliło się usługami w gminie Michałowice. 35% nie miało zdania na ten temat, 22% twierdziło, iż usługi są źle rozwinięte.

W dalszej części ankiety mieszkańcy zostali zapytani o to, jakich ich zdaniem usług najbardziej w gminie Michałowice brakuje. I tak:

- 2% z nich wskazało na handel i naprawy,
- 11% jest zdania, że hotele i restauracje stanowią niszowy sektor usług,
- 8% twierdzi, że jest to edukacja,
- 11% wybrało ochronę zdrowia i opiekę społeczną,
- 33% uznało, iż najbardziej brakuje im działalności związanej z rekreacją, kulturą i sportem,
- 2% deklaruje, że jest to administracja publiczna,
- 33% uważa, że transport pasażerski i łącność wymaga większej uwagi.

Na pytanie „Czy dobrze się Pani/u mieszka w gminie Michałowice?”, aż 89% respondentów odpowiedziało, że „Tak”. 52% z badanych jest zdania, że Gmina Michałowice nie posiada dobrze rozwiniętej infrastruktury technicznej. 70% ankietowanych oceniło „dobrze” standard zamieszkania w badanej gminie.

Ostatnia charakterystyka dot. posiadania zatrudnienia. 78% respondentów jest aktywna zawodowo, z czego 57% pracuje w Krakowie, 29% na terenie gminy Michałowice a 14% poza gminą i poza Krakowem.

ANALIZA TENDENCJI ZMIAN W ZAKRESIE ROZWOJU ZABUDOWY

Dużemu przyrostowi zaludnienia w strefy podmiejskiej towarzyszy intensywny rozwój budownictwa mieszkaniowego, zwłaszcza jednorodzinnego. Nowo powstające osiedla mieszkaniowe budowane są zarówno przez inwestorów indywidualnych, jak i firmy deweloperskie. Sprzyja temu rozwój rynku nieru-

chomości oraz prowadzone na stosunkowo szeroką skalę przekwalifikowania gruntów rolnych na cele mieszkaniowe. Na gruntach użytkowanych dotychczas rolniczo, lokalne władze samorządowe podejmują kompleksowe inwestycje infrastrukturalne. Dla obszarów przewidzianych pod zabudowę jednorodziną te same władze opracowują warunki zabudowy i zagospodarowania terenu, co znacznie przyspiesza realizację nowych inwestycji mieszkaniowych. W skutek podjętych działań przekształceniom ulegają: wielkość działki, gęstość sieci dróg i ulic, wzrasta intensywność poziomu użytkowania ziemi, gęstość zabudowy, zmienia się kierunek użytkowania ziemi, wielkość terenów zieleni i rekreacji oraz wielkość obszarów intensywnych upraw rolnych. Obszary, dotąd wiejskie, przekształcają się w dzielnice domków jednorodzinnych, głównie szeregowych lub bliźniaczych oraz o zabudowie rezydencjonalnej [Słodczyk, Klimek 2006].

Odwroćenie trendu migracyjnego, czyli odpływ ludności z miasta do obszarów położonych w jego bliskim sąsiedztwie jest głównie powodowane zahamowaniem budownictwa mieszkaniowego w Krakowie. Sytuacja taka obserwowana jest coraz powszechniej w wielu gminach wiejskich położonych w jego pobliżu. Przykładem jest gmina Michałowice.

Bezpośrednimi konsekwencjami przeobrażeń struktur demograficznych, ekonomicznych i społecznych obszarów wiejskich pod wpływem urbanizacji są zmiany ich przestrzennego zagospodarowania, a zatem charakteru i gęstości zabudowy oraz wyposażenia infrastrukturalnego. Zmiany takie można obserwować w gminie Michałowice. Na podstawie danych uzyskanych z Urzędu Gminy, dotyczących wydanych pozwoleń na budowę, można stwierdzić, że na terenie gminy w 2009 r. było ich znacznie mniej niż w 2008 r. (o 165 pozwoleń). Liczba ta wzrosła o 29 pozwoleń w 2010 r. (tabela 1).

Tabela 1. Liczba wydanych pozwoleń na budowę w latach 2008–2010 w gminie Michałowice

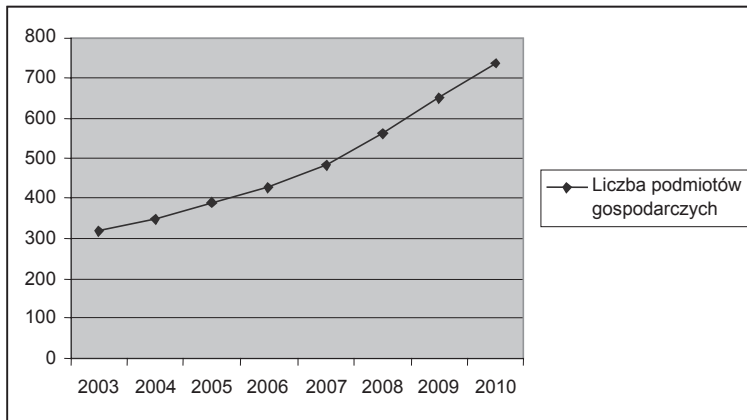
Table 1. The number of building permissions in the years 2008–2010 in the Michałowice commune

	2008	2009	2010
Budynki mieszkalne/usługowe	244	113	126
Infrastruktura techniczna	61	27	43
Razem	305	140	169

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych udostępnionych przez Urząd Gminy Michałowice - Województwo Małopolskie

PODMIOTY GOSPODARCZE NA TERENIE GMINY I ICH DYNAMIKA PRZEMIAN

Tempo wzrostu/spadku liczby podmiotów gospodarczych w gminie wpływa na jej rozwój bądź go hamuje. Według danych statystycznych udostępnionych przez Urząd gminy Michałowice - w 2010 r. na terenie gminy działały 735 jednostki gospodarcze, czyli o 12% więcej niż w roku wcześniejszym. Liczbę podmiotów gospodarczych na terenie badanej gminy przedstawia rysunek 2.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych udostępnionych przez Urząd Gminy Michałowice - Województwo Małopolskie

Rys. 2. Podmioty gospodarcze na terenie gminy Michałowice w latach 2003–2010

Fig.2. The economic entities in the Michałowice commune in the years 2003–2010

Analizując powyższy wykres, obserwuje się ciągły i dynamiczny wzrost liczby podmiotów gospodarczych w badanej gminie. Są to przede wszystkim niewielkie zakłady wytwórcze i zakłady rzemiosła produkcyjnego szerokiej gamy różnych branż. Średni wskaźnik dynamiki podmiotów gospodarczych dla gminy w latach 2003 – 2010 kształtował się na poziomie 113% i w latach tych miał na ogół tendencję wzrostową. W 2010 r. wskaźnik ten zmalał o 3,5% w porównaniu do wskaźnika z 2009 r. Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców w 2010 r. w gminie Michałowice wyniosła 84,7.

PODSUMOWANIE

Przeprowadzona analiza gminy Michałowice pozwala stwierdzić, iż znajduje się ona w korzystnej sytuacji demograficznej i dynamicznie rozwija się pod

względem społeczno - gospodarczym. Miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego jest objęta większość obszarów gminy. Przedmiotem ich ustaleń jest przede wszystkim zabudowa mieszkaniowa, co wynika z faktu napływu ludności i potrzeby przekwalifikowania niektórych gruntów rolnych na mieszkaniowe. Podstawę rozwoju stanowią nie tylko takie atuty jak dobra lokalizacja, czy korzystne warunki życia ludności na terenie gminy w zakresie mieszkalnictwa, ale przede wszystkim racjonalne decyzje władz gminy w zakresie gospodarki przestrzennej. Należy jednak podkreślić fakt, iż w badanej gminie dostrzegalny jest brak nowopowstających przedsiębiorstw, które mogłyby mieć wpływ na zwiększenie zatrudnienia na jej terenie. Problemem jest także brak dobrego połączenia komunikacyjnego gminy Michałowice z innymi gminami oraz nienajlepiej rozwinięta infrastruktura techniczna. Wskazane jest zatem podjęcie przez organy gminy działań, które zmierzałyby do rozbudowy układu transportowego przy jednoczesnej poprawie warunków bezpieczeństwa oraz polepszenia infrastruktury technicznej. Ponadto należałoby wykorzystać fakt bliskości Krakowa, jako miejsca utworzenia „strefy biznesu”. Byłoby to szansą dla stworzenia nowych miejsc pracy nie tylko dla mieszkańców gminy.

BIBLIOGRAFIA

- Czerny M., *Globalizacja a rozwój*, PWN, Warszawa 2005, s.93 - 102
- Gawroński K., Hernik J., *Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne jako instrument kształtowania krajobrazów kulturowych*, Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz – Kraków 2010, s. 21.
- Nowak M., Skotarczak T., *Zarządzanie miastem – studium ekonomiczne i organizacyjne*, CeDeWu Sp. z o.o., Warszawa 2010, s. 123
- NumbersUSA Action [online]. 1601 N Kent St, Suite 1100, Arlington, VA 22209, 2011. <http://www.numbersusa.com/content/learn/issues/environment/what-sprawl.html-0>
- Program ochrony środowiska wraz z planem gospodarki odpadami Gminy Michałowice*, Rada Gminy Michałowice, Michałowice 2004, s. 5
- Słodczyk J. *Demograficzne i społeczne aspekty rozwoju miast*, Uniwersytet Opolski, Opole 2002, s. 197
- Słodczyk J., Klimek R. *Przemiany przestrzeni miast i stref podmiejskich*, Uniwersytet Opolski, Opole 2006, s. 119 - 145
- Słodczyk J., *Przestrzeń miasta i jej przeobrażenia*, Uniwersytet Opolski, Opole 2003, s.155
- Studium Uwarunkowania i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Michałowice*, Rada Gminy Michałowice, Michałowice 2004, s. 10 - 76
- Studium Uwarunkowania i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Michałowice-projekt*, Rada Gminy Michałowice, Michałowice 2011, s. 93 - 96

Dr Julia Gorzelany-Plesińska
Katedra: Gospodarki Przestrzennej i Architektury Krajobrazu
Uniwersytet Rolniczy im. H.Kołłątaja
ul. Balicka 253c,
30-149 Kraków
Tel: 606 39 60 93